

MÅNDAG 3 FEBRUARI 2020

Debattolusten

SKOLKRITIK. Wikforss bok om alternativa fakta, har fått kritik för en del som handlar om den skolan. Foto: SHUTTERSTOCK

ÅSA WIKFORSS. Nyttillträdd ledamot i Svenska Akademien. Sedan tidigare är hon ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien.

Foto: HENRIK MONTGOMERY/TT

Åsa Wikforss hyllade bok om alternativa fakta har nu nått 110 000 gymnasieelever.

Nils Funcke menar att hennes inställning till debatten om den både är problematisk och hämmar utvecklingen.

Akademiledamoten Åsa Wikforss bok "Alternativa fakta. Om kunskapen och dess fiender" är i långa stycken lysande och upplysande. Hon beskriver människans förmåga att resonera, reflektera och leva sig in i andras perspektiv. Om vår förmåga att överföra kunskap och att vi behöver varandra för att tygla fördomar och korrigera misstag.

Men även solen har sina fläckar. Efter de i långa stycken lysande avsnitten om fakta, bekräftelsebias, lögn, konspirationsteorier, övertygelse och tänkandets skevhet breder fläckarna ut sig.

Min främsta invändning är att Åsa Wikforss endast tror på och bejakar människans förmåga att samtala, ifrågasätta, övertyga och låta sig övertygas under vissa premisser.

Hon skriver visserligen att man ska "ta alla debatter" men anser det inte bara meningslöst att debattera "sådan som man på goda grunder vet är fallet" utan att "det är farligt" då debatten ger sken av att en fråga "inte är avgjord". Medierna tenderar enligt Wik-

Åsa Wikforss bok "Alternativa fakta. Om kunskapen och dess fiender"

forss att behandla de "välgrundade och de ogrundade påståendena" som jämbördiga i stället för att "objektivt" ta ställning och söka svaren hos expertisen. Med "kunskapens fiender" kan och ska man inte diskutera.

Det är av flera skäl en farlig och utvecklingshämmande inställning.

Det finns ingen vetenskaplig, samhällelig eller filosofisk fråga eller rön som en gång för alla är fullständigt och i detalj "avgjord". Genom att utmana och ifrågasätta förhärskande uppfattningar kullkastas eller alternativt stärks eller förfinas det som anses "avgjord". **John Stuart Mill** uttryckte det som att vi inte skulle hysa

tilltro till Newtons gravitationslag om den inte fick ifrågasättas.

Debatter även i de som en majoritet anser "avgjorda frågor" måste tas med ideologiska härförare och politiska bondfångare. Inte för att de

sannolikt kommer att låta sig övertygas utan för att minimera tilltron och uppslutningen bakom till exempel religiösa vanföreställningar eller politiska villfarelser.

Åsa Wikforss fläckar sin framställning genom att undergräva nödvändigheten av ett ständigt ifrågasättande när hon sätter restriktioner för vilka som ska anses tillföra diskussionen något i sak. Utöver kunskap i ämnet menar hon att de som vill delta i debatten måste vara beredda att endast använda relevanta argument.

När det kommer till frågan vem som ska avgöra vad som är avgjort, vad som är kunskap och vilka argument som är relevanta skymtar en auktoritär syn på kunskap och diskussionen fram. Åsa Wikforss skriver visserligen att "experter" kan ha fel men boken genomsyras av att vi bör hysa tilltro till exempel institutioner och personer som forskat vid "ansedda" universitet och lita till den "etablerade expertisen".

Åsa Wikforss lämnar oss i okunskap om vilka som ska anses vara experter. Inte heller får vi ens en antydning till svar på vilka som ska anses sitta inne med expertis nog för att definiera vilka har snille och smak för att ingå i expertkretsen. Det finns en fara i att etikettera enskilda som experter eller okunniga eller kanske charlataner. Experter likt **Paolo Macchiarini** riskerar att blanda omgivningen och får andra experter att tappa omdömet medan vi avvisar de som stämplas som okunniga. Även en blind höna kan hitta ett korn.

Det är också dags att göra upp med och sluta använda epitet som alternativa medier, gammalmedia, populist, medborgarjournalistik och svärdefinierade begrepp som äkta eller konstruktiv

journalistik och fake-news. Etiketterna skymmer sikten för sakfrågorna.

Källkritik är enligt Åsa Wikforss ett sätt att indirekt avgöra ett påståendes sanning genom att värdera trovärdigheten hos uppgiftslämnaren. Det är en alltför snäv tolkning av vad en källkritisk granskning är. Trovärdigheten hos den enskilde ska bedömas men därtill också tillförlitligheten i sak. Att bedömningen enligt Wikforss skulle påverkas av om det "finns copyright" förstår jag överhuvudtaget inte.

Samhällets utveckling på alla plan förutsätter att argument kan brytas mot varandra. En smältdegel där teser och antiteser blir synteser i ett aldrig avslutat kretslopp.

Det är inte helt lätt att acceptera och än mindre gilla när man själv är föremål för ifrågasättande. Det åskådliggjorde Åsa Wikforss när hon fick mothugg (Svd 18/12-19) för sin beskrivning av konstruktivismen och påpekandet att några årtal i boken är felaktiga.

Faktamissarna må vara pinsamma. Men när hon ska bemöta kritiken beskriver hon den som att "det finns ingen argumentation i den här debattartikeln, överhuvudtaget, värd att oroa sig för" (SVT 20/12-19), och ger uttryck för en auktoritetstro och oförmåga att ta debatten när hon förklarar att hon ser allvarigt på att pedagogerna inte tar till sig forskningen utan försvarar en teori som inte fungerar. Punkt.

Nils Funcke.

Nils Funcke

kulturen@expressen.se

Nils Funcke är journalist och tryck- och yttrandefrihetsexpert.